

Huomiota *-minen*-johdoksiin

Melkein kaikista suomen verbeistä voidaan muodostaa *-minen*-loppuinen teonnimi. Nämä teonnimet ovat aitoa jokapäiväistä suomea, sellainen ilmaisun apu, jota ilman ei helposti tulisi toimeen. Ajatellaan vaikka seuraavia lauseita: *juokseminen panee veren kiertämään; pikainenkin pistäytyminen voi häntä ilahduttaa; sillan korjaamiseen saatiin määräraha; ponnisteli esteiden raivaamiseksi tieltä*. Näissä lauseissa *-minen*-teonnimi on kohdallaan; asioita ei voisi muulla tapaa sanoa ainakaan yksinkertaisemmin. Asialla on kuitenkin myös toinen puoli. Varsinkin asiatyylisessä kirjakielessä *-minen* on alkanut yhä enemmän tunkeutua yhteyksiin, joissa se päinvastoin mutkistaa sanontaa ja tekee elävästä verbivoittoisesta ilmauksesta jähmeän substantiivivoittoisen. Ei ole aina kysymys vain tyylillisistä vivahde-eroista vaan usein siitäkin, pysyykö lukija kirjoittajan ajatuksen kannoilla helposti, jos ollenkaan. Paavo Numminen kirjoitti parikymmentä vuotta sitten (Sananjalka 6 s. 76—98) nykysuomessa vallitsevasta »substantiivin ja verbin taistelusta». Tämä taistelu jatkuu yhä, ja muun muassa *-minen*-johdokset vahvistavat edelleen substantiivien rintamaa.

Myöhemmin on varsinkin Jorma Vuoriniemi kirjoituksessaan »Teonnimet viestinnässä» (Vir. 1975 s. 127—152) tarkastellut monelta kannalta myös *-minen*-johdosten käyttöön liittyviä pulmia. Sekä Nummisen että Vuoriniemen kirjoitukset sopivat taustaksi tämänkertaiselle pikku katsaukselleni, jossa koetan yhden ainoan tekstin valossa silmäillä samoja seikkoja. Seuraavassa sanomalehden pääkirjoituksessa on kaikkiaan kaksitoista *-minen*-johdosta:

SAK on ilmoittanut pääosan sopimustavoitteistaan, mutta viisaasti toistaiseksi pidättynyt tarkkojen palkkavaatimusten määrittelystä. Matti Pekkasen työn kannalta esitetyt ehdot eivät liene ylivoimaisia ja nopean sopimuksen (1) *syntymisen* edellytykset ovat yhä voimassa.

Työnantajille SAK kertoo jo julkistetuista ehdoistaan vasta keskiviikkona. Kynnyksykysymyksiksi muodostunevat palkankorotusten lisäksi indeksijärjestelmä ja

työsuhdeturva.

Työsuhdeturvaa koskevista vaatimuksista (2) *kiinnipitäminen* tiukasti, merkitsee epäilemättä koko ratkaisun (3) *kaatumista*. Hankkeen (4) *ajaminen* parlamentaarista tietä saattaa tietysti siirtää sen ohi näiden tupo-neuvotteluiden voimainkoetuksi eduskunnassa. Parempi vaihtoehto kuitenkin olisi työsuhdeturvan (5) *palauttaminen* järjestöjen neuvottelupöytään.

Indeksiehdon (6) *hyväksyminen* edellyttää vuotta pitempää sopimuskautta. SAK:n vielä täsmentämätön näkemys saattaa merkitä (7) *jarruttamisen* sijasta inflaation (8) *kiihdyttämistä*. Paljon riippuu nyt lähtövaatimuksista ja indeksijärjestelmän ajoituksesta.

Kun lopullisia palkkavaatimuksia hahmotetaan, olisi muistettava tulopoliittisen selvitysryhmän laskelmat tuottavuuden kasvun sallimasta 2—4 prosentin korotusvarasta, johon ei sisältynyt indeksien tuomaa lisää. Nyt näyttää kuin SAK:ssa olisi otettu tuo palkankorotusvara kokonaisuudessaan yhteen sarakkeeseen ja lisätty toinen sarake, jossa on indeksijärjestelmä. Toivottavasti tämä osoittautuu näköharhaksi loppusuoran avatessa keskustelun portit ensi viikolla.

Suurta tosiasioiden ymmärtämystä osoittaa myös indeksijärjestelmän pehmenykseksi kytkettävä ulkomaankaupan hintojen (9) *huomioiminen*. Yksityiskohtaista selvitystä hintasuhteen muutosten laskentatavasta ei SAK:n esitykseen sisältynyt, mutta se kuuluneekin neuvoteltavien asioiden listalle. Vaikuttaahan se suoraan inflaatioketkitykseen yhdessä indeksijärjestelmän portaiden tiheyden ja lähtötason korkeuden kanssa.

Keskitetyn sopimuksen pikaisen (10) *syntymisen* edellytykset ovat vielä hyvät, paremmat kuin kukaan lienee osannut odottaa. Sen kaataisi kuitenkin varmasti korkea lähtötaso yhdistettynä tiukkaan indeksijärjestelmään tai yksinkin ultimaatumi työsuhdeturvasta.

Jos palaset Pekkasen käsissä eivät asetu yhteen kuvioon, jäljellä on vain yksivuotinen sopimus eikä se varmasti sisällä tällaista indeksijärjestelmää. Lähellä saattaa olla myös viime kevään kokemusten (11) *uusiutumisen* ja liittokohtaisiin ratkaisuihin (12) *päätyminen*.

Mitkä kaikki näistä *-minen*-rakenteista kangertavat, ja missä määrin ne voidaan korvata luontevammilla, viestintää edistävillä vaihtoehdoilla? Etenen tapaus ta-

paukselta.

(1) » — nopean sopimuksen syntymisen edellytykset ovat yhä olemassa.» Tässä substantiivit ovat hakeneet toistensa seuraavaa. Lähtökohtana on abstrakti, varsinkin tieteellisen tyylin suosima *edellytys*; se on sitten imaissut eteensä »syntymisen», ja predikaatiksi on jäänyt mahdollisimman tyhjä ilmaus »olla olemassa». Asia voidaan tässä kuten usein muulloin sanoa kuitenkin ilman »edellytystä», yksinkertaisesti näin: *sopimus voi yhä syntyä nopeastikin*.

(2—3) »Työsuhdeturvaa koskevista vaatimuksista kiinnipitäminen tiukasti, merkitsee epäilemättä koko ratkaisun kaatumista.» Rakennetta raskauttaa ennen kaikkea se, että »kiinnipitämiselle» on kuormattu määritteitä aivan kuin tavanomaisen lauseen predikaattiverbille. Kirjoittaja on nähtävästi tajunnut »kiinnipitäminen»-rakenteen jonkinlaiseksi sivulauseen korvikkeeksi; sitä osoittaa rakenteen jäljessä oleva pilkkukin. Lukijan kannalta voi hiukan hämäävää olla se, että vasta laajemmasta tekstiyhteydestä selviää, kuka tuo kiinnipitäjä on. Tähän tapaan ilmaisematta jää subjekti *-minen*-rakenteissa yleisesti, eikä se aina ole eduksi tekstin selvyydelle. Mutta erityisen hämäävää on, ettei virkkeestä selviä, ilmaiseeko *-minen*-rakente *jos*-lauseen tavoin ehtoa vai *koska*-lauseen tavoin syytä; tämäkin kahtalaisuus helposti pimittyy *-minen*-rakenteen taakse. Oikeaan osuisei kai *jos*-lause, ja sen avulla virke kevenisi seuraavanlaiseksi: *Jos SAK pitää tiukasti kiinni työsuhdeturvaa koskevista vaatimuksistaan, koko ratkaisu epäilemättä kaatuu* (tai selvemmin: *jää syntymättä*; vielä syntymätön ratkaisu ei kai voi kaatua-kaan).

(4) »Hankkeen ajaminen parlamentaarista tietä saattaa tietysti siirtää sen ohinäiden tupo-neuvotteluiden voimainkokuksiksi eduskunnassa.» Lukija ei taaskaan tiedä, onko »hankkeen ajaminen parlamentaarista tietä» totta (= se tosio, että hanketta ajetaan) vai oletettua (= se mahdollisuus, että hanketta ajetaan). Vasta seuraavan virkkeen perusteella sen voi päätellä todeksi. Kirjoittaja olisi voinut auttaa lukijaa raiteille sanomalla näin:

Hanketta tosin ajetaan (tai vielä selvemmin: *Vasemmisto tosin ajaa hanketta*) *parlamentaarista tietä, mutta tämä voi siirtää — —*.

(5) »Parempi vaihtoehto kuitenkin olisi työsuhdeturvan palauttaminen järjestöjen neuvottelupöytään.» Vaihteeksi kevyempi, kutakuinkin laatuunkäypä rakenne. Ehkä vielä kevyempää olisi korvata *-minen*-johdos verbaalisella I. infinitiivillä; tällä keinoin voidaan *-minen*-rakenteita usein muulloinkin huojentaa. Virke saisi silloin seuraavan asun: *Parempi vaihtoehto kuitenkin olisi palauttaa työsuhdeturva järjestöjen neuvottelupöytään*.

(6) »Indeksiehdon hyväksyminen edellyttää vuotta pitempää sopimuskautta.» Tässäkin *-minen*-rakenne tuntuu mukiinmenevältä. Tieteelliselle tyylille ominainen *edellyttää*-verbi tosin voitaisiin korvata jokapäiväisemmällä verbillä *vaatia*. Toinen, verbaalisempi mutta vähän pitempi vaihtoehto: *Jos indeksiehto hyväksytään, on sopimuskauten oltava vuotta pitempi*.

(7—8) »SAK:n vielä täsmentämätön näkemys järjestelmästä saattaa merkitä jarruttamisen sijasta inflaation kiihdyttämistä.» *-minen*-johdokset tuntuvat taas mahdollisilta; loogisempi sanoitus olisi kyllä seuraava: *saattaa merkitä inflaation jarruttamisen sijasta sen kiihdyttämistä*. Verbaalinen vaihtoehto olisi tällä kertaa seuraavanlainen: *saattaa merkitä sitä, ettei inflaatio jarrutu vaan kiihtyy*.

(9) »Suurta tosiasioiden ymmärtämystä osoittaa myös indeksijärjestelmän pehmenykseksi kytkettävä ulkomaankaupan hintojen huomioiminen.» Kolmi- ja nelikymmenluvun muotisana *huomioida* 'ottaa huomioon' näyttää olevan monille kielenkäyttäjille muotia yhä kahdeksankymmenluvulla. »Huomioimisen» niskaan on tässä sitten sälytetty niin raskas vasemmalle haaroiva rakenne, että lukija saa pysähtyä miettimään koko virkkeen sanottavaa. *Ymmärtämys* muuten tarkoittaa tavallisesti myötämielistä suhtautumista, suopeutta eikä pelkkää käsittämistä; se voidaan tässä virkkeessä korvata sanalla *taju*. Virke selkeämmäksi muotoiltuna: *Hyvää tosiasioiden tajua osoittaa sekin, että indeksijärjestelmää on ajateltu pehmentää ottamalla huomioon*

myös ulkomaankaupan hinnat.

(10) »Keskitetyn sopimuksen pikaisen syntymisen edellytykset ovat vielä hyvät, paremmat kuin kukaan lienee osannut odottaa.» Alussa puheena olleet »syntymisen edellytykset» toistuvat taas. Hiukan kevyemmin: *Keskitetty sopimus voi (näillä näkymin) syntyä vielä pikaisestikin, helpommin kuin kukaan on osannut odottaa.*

(11—12) »Lähellä saattaa olla myös viime kevään kokemusten uusiutuminen ja liittokohtaisiin ratkaisuihin päätyminen.» Ei kovin häiritsevä rakennepari; vähän verbaalisemminkin voisi kyllä sanoa: *Helposti voi käydä niinkin, että viime kevään tapaan päädytään liittokohtaisiin ratkaisuihin.*

Monista verbeistä on *-minen*-johdoksen rinnalla käytössä myös lyhempi teonnimi, sellainen kuin *uinti* 'uiminen', *kulku* 'kulkeminen', *hankinta* 'hankkiminen', *korotus* 'korottaminen'. Toisinaan tämmöiset lyhemmät teonnimet voivat tehdä ilmaisun ainakin hiukan nasevammaksi kuin *-minen*-johdos. Pääkirjoituksen ensimmäisessä virkkeessä sanottiin »SAK on — — pidättynyt tarkkojen palkkavaatimusten määrittelystä». Tämä kuulostaa kieltämättä iskevämältä kuin »luopunut määrittelemisestä». (Eri asia on, että verbi »määrittellä» ei oikein sovi tähän yhteyteen; täsmällisempää olisi sanoa *pidättyä palkkavaatimusten esittämisestä* tai *esittämästä palkkavaatimuksia*.) Samaan tapaan: *pyöräily ja pyykinpesu uimarannalla kiellettyä* (osuvampaa kuin »pyöräileminen ja pyykin peseminen»), *huoltomiehen tehtäviin kuuluu tien hiekoitus ja lumen luonti* (vrt. »tien hiekoittaminen ja lumen luominen»), *vakautusneuvottelut* (vrt. »vakauttamisneuvottelut»). Summamutikassa ei näitäkään johdoksia voi käyttää. Usein ne ovat erikoistuneet sillä lailla, ettei *-minen*-johdosta voi niillä korvata; *puhui energian säästöstä* ja *rakennus kallistui viime vuonna 13,6 prosenttia* merkitsevät muuta kuin *puhui energian säästämistä* ja *rakentaminen kallistui* — —. Ja silloin kun koko lauserakenne on vialla, ei näistä lyhemmistä johdoksista ole suurtakaan hyötyä. Ninpä virke 7 ei paljon paranisi, jos »huomiominen» korvattaisiin sanalla *huomiointi* tai

huomioonotto.

Kuten näkyy, *-minen*-johdoksissa riittää tarkkakorvaiselle kirjoittajalle kuulosteltavaa. Kirjoittajan kannalta *-minen*-rakenteet voivat olla vaivattomia ratkaisuja, mutta onko tällainen rakenne myös lukijan kannalta edullinen: kevyt, helppo hahmottaa? Läheskään aina niin ei ole, ja kasaantukseen tällaiset rakenteet alkavat vaikuttaa haitallisesti tekstin koko ilmeeseen. Siksi ne vaativat kirjoittajalta jatkuvaa valppautta.

Terho Itkonen

s

s

s

v s

s

s